

Διάλογος Ορθοδόξων & Καθολικών: βήματα ένωσης ή κίνδυνος έκπτωσης στο σύνηθες;

Ορθοδοξία / Θεολογία

Κώστας Νούσης, Θεολόγος - Φιλολόγος

Ζούμε τις τελευταίες μέρες έναν οργανισμό διαχριστιανικών επαφών ανάμεσα σε Ορθοδόξους και Ρωμαιοκαθολικούς. Μια έντονη κινητικότητα στην οποία κάποιoi ίστανται με θεμιτή ή όχι αισιοδοξία και φιλενωτική διάθεση, άλλοι με σκεπτικισμό και επιφυλακτικότητα, έτεροι δε με ανησυχία, απολογητική επιθετικότητα και μία εν γένει αρνητικότητα, η οποία συνήθως αγγίζει τα όρια του φονταμενταλισμού. Το ζητούμενο, ωστόσο, δεν εντοπίζεται σε καμιά εκ των παραπάνω τάσεων, όσο στην πραγματική διάθεση αμφοτέρων των διαλεγομένων για μια ρεαλιστική και εν Κυρίω κοινωνία και επανένωση της διηρημένης χριστιανοσύνης.

Αν θα μπορούσαμε να δούμε εκπροσωπούμενες τις δύο ενάντιες τάσεις μέσα από επισκοπικές φωνές, θα βρίσκαμε αφενός στην αποσταλείσα στον Πάπα Ρώμης «επιστολιμαία διατριβή» κατά του καθολικισμού υπό των επισκόπων Κονίτσης και Πειραιώς τη «σκληρή και αυστηρή» γραμμή και αφετέρου στην πρόσφατη εγκύκλιο του Μεσογαίας τη διαλλακτικότερη και συνθετική τάση, η οποία ωστόσο αναλυόμενη δεν απέχει της εκπεμπόμενης ουσίας από την πρώτη επιστολή. Εν ολίγοις η στάση της ορθόδοξης συνείδησης έναντι των ρωμαιοκαθολικών, όπως αντικατοπτρίζεται στις εν λόγω επισκοπικές επίσημες ανακοινώσεις, είναι εν γένει αμυντική και πόρρω απέχουσα της οιασδήποτε υπεραισιόδοξης φιλενωτικής προοπτικής.

Και όλο τούτο, διότι πρόκειται για δυο διαφορετικούς κόσμους, για έτερες νοοτροπίες, για ξέχωρες και απομακρυσμένες στο διάβα των αιώνων ιστορικοπολιτισμικές και θρησκευτικές παραδόσεις. Το θέμα, όμως, δεν είναι τα ανθρώπινα παράγωγα των θρησκευτικών αυτών μεγεθών, αλλά η πεμπτουσία του χριστιανισμού, του οποίου διατείνονται πως είναι φορείς τόσο πνευματικοί, όσο και ιστορικοί οι προκείμενες κοινότητες πιστών. Και η βαθύτερη τούτη ουσία δεν μπορεί παρά να είναι η εν Χριστώ αγαπητική κοινωνία, πάνω στην πέτρα της Τριαδικής πίστεως και στο βίωμα της Χάρης της Πεντηκοστής.

Το άλλο πρόβλημα που ανακύπτει είναι κατά πόσο η ένωση αυτή πρέπει να γίνεται «στα χαρτιά», τουτέστιν μέσα από διαλόγους και φόρουμ εξειδικευμένων θεολόγων και κληρικών συνδαιτυμόνων ή μέσα από μια προσέγγιση εν τοις πράγμασι, όπως εμμέσως πλην σαφώς υπογράμμισε τελευταία ο ρωμαίος Ποντίφηκας. Επίσης, ένα συναφές θέμα είναι η προσπάθεια αφομοίωσης ή συμβίωσης δύο διαφορετικών κόσμων, το οποίο είναι κάτι εξαιρετικά δυσχερές, αν αναλογιστούμε τη μακράιωνη τοπική, πολιτισμική και νοοτροπική πλέον απόσταση ανάμεσα στις δύο πλευρές που απομακρύνθηκαν για πλείστους όσους λόγους, εξάπαντος όχι μόνο θρησκευτικούς.

Αν ρίξουμε μια ματιά στη σύγχρονη θρησκευτική πραγματικότητα, θα δούμε οπωσδήποτε σημαντικά βήματα τα οποία κατά το παρελθόν μάλλον θα ήταν αδιανόητα. Δεν αναφέρομαι τόσο στην άρση των Αναθεμάτων κατά τον περασμένο αιώνα ούτε στις αυτονόητες πια επαφές των Ορθοδόξων Προκαθημένων μετά του Λατίνου ομολόγου τους. Αυτά όλα μπορεί να αποδειχτούν με την πάροδο του χρόνου «λίγα» στην πραγματική προσέγγιση των Εκκλησιών. Θα ήθελα να σημειώσω περισσότερο κάποιες «δογματικές υποχωρήσεις» από την πλευρά των ρωμαιοκαθολικών, οι οποίες, αν δεν δοθεί η δέουσα προσοχή, θα υπάρξει κίνδυνος να εκπέσουν στον χώρο του έθους και να τις αντιπαρέρχονται αμφότεροι οι συζητητές σαν κάτι το επουσιώδες και δεδομένο, πράγμα εντούτοις που σε καμιά περίπτωση δεν ισχύει: το πρώτο είναι το Filioque και το δεύτερο ο τρόπος μυστηριακής κοινωνίας των πιστών.

Δεν πρόκειται όσον αφορά τα ανωτέρω για ουνιτική πρακτική, κάτι βέβαια που θα μπορούσε ευλόγως να τεθεί εν προκειμένω ως ένσταση. Αν αναλογιστούμε εδώ την ύψιστης εκκλησιολογικής σημαντικής παράμετρο ότι η εν Ελλάδα αυτή πρακτική της ρωμαιοκαθολικής κοινότητας (της αφαίρεσης του φιλιόκβε και της μετάληψης εξ οίνου και άρτου) τυγχάνει της «ευλογίας» και γίνεται εν γνώσει της Ρωμαϊκής Καθέδρας και εάν συνυπολογίσουμε τις εισηγήσεις σύγχρονων ρωμαιοκαθολικών θεολόγων για επίσημη αφαίρεση του Filioque σε παγκόσμιο επίπεδο, δούμε δε ταυτόχρονα και την επέκταση της πρακτικής τής εξ αμφοτέρων των ευχαριστιακών ειδών (οίνου και άρτου) κοινωνίας των Καθολικών πιστών σε οικουμενικό επίπεδο, τότε θα διαισθανθούμε πόσο έχουν αλλάξει οι καιροί και τους νέους ορίζοντες που ανοίγονται στη διομολογιακή προσέγγιση. Οι «προκλητικές» αυτές φιλενωτικές ενέργειες – προτάσεις των Λατίνων δεν πρέπει να βαλτώσουν στον χώρο της αντιρρητικής θεολογίας και παραφιλολογίας ούτε στην καχύποπτη και στείρα απολογητική νοοτροπία του παρελθόντος. Θα πρέπει να ληφθούν σαν αφορμές και ευκαιρίες αληθινής κοινωνίας και υπέρβασης και των «δευτερευόντων» προσκομμάτων, είτε δογματικών είτε λειτουργικών.

Ο άγιος Μάρκος ο Ευγενικός εντοπίζει στο Filioque την αιτία του σχίσματος: «τὴν μὲν οὖν αἰτίαν τοῦ σχίσματος ἐκεῖνοι δεδώκασι, τὴν προσθήκην ἔξενεγκόντες ἀναφανδόν, ἦν ὑπ' ὀδόντα πρότερον ἔλεγον· ἡμεῖς δὲ αὐτῶν ἐσχίσθημεν πρότεροι, μᾶλλον δὲ ἐσχίσασαμεν αὐτοὺς καὶ ἀπεκόψαμεν τοῦ κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος» (από την επιστολή «τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ τῶν νήσων εὕρισκομένοις Ὁρθόδοξοις Χριστιανοῖς»). Ορίστε, λοιπόν! Εκείνοι ἔδωσαν την αιτία τότε, εκείνοι φαίνεται τώρα να την αίρουν από μόνοι τους. Αν το καλοσκεφτούμε και εφόσον ἤδη η Λατινική Εκκλησία το ἔχει σχεδόν επίσημα αφαιρέσει από τη δογματική της διδασκαλία, ειλικρινά απορεί ένας αντικειμενικός ή εξωτερικός απαθής παρατηρητής των τεκταινομένων τι είναι αυτό το τόσο σημαντικό ακόμη που πραγματικά χωρίζει θεολογικά Ορθοδόξους και Καθολικούς ή και απλά βραδύνει τις διαδικασίες μιας επίσημης ένωσης. Από τα λόγια του Αγίου προκύπτει απλά, καθαρά και ξάστερα ότι η άρση της αιτίας θα επιφέρει φυσικά, λογικά και αυτόματα την ένωση. Μήπως, λοιπόν, τα πράγματα δεν είναι τόσο αυτονόητα και εύκολα, όσο εκ πρώτης όψεως φαίνονται και προωθούνται τελευταία τοιουτοτρόπως;

Οι Ορθόδοξοι επιθυμούν την ένωση με τους εκ Δυσμών αδερφούς τους και προσεύχονται για τον Πάπα «ὅπως ἀναλάβῃ ὡς Ὁρθόδοξος πάπας κατὰ τὰ πρεσβεῖα τιμῆς τῆς Πενταρχίας καὶ δυνάμει τῶν Θεῶν καὶ Ἁγίων καὶ Ἱερῶν Κανόνων τὴν τιμητικὴν προεδρίαν τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὡς 'primus inter pares'» (εκ της επιστολής των Πειραιώς και Κονίτσης). Οι κινήσεις

αμφοτέρων από δω και πέρα πρέπει να γίνονται κατά τη γνώμη του γράφοντος στην πράξη περισσότερο παρά στα λόγια. Όπως θα έχει γίνει κατανοητό από τα παραπάνω, οι λέξεις μπορούν να εκπέσουν στον χώρο της συνήθειας, του ευχολογίου, της ψιλής τους εκπόρευσης άνευ πνευματικού ερείσματος και αντικρίσματος. Αυτό πρέπει να αποφευχθεί πάση θυσία. Υπάρχουν πεδία στα οποία η πράξη και η καλή θέληση έχουν χώρο άφθονης δράσης και υλοποίησης, όπως για παράδειγμα είναι το καυτό πρόβλημα της Ουνίας. Σε τέτοια επίπεδα θα δοκιμαστεί η αντοχή των λόγων και των προθέσεων αμφοτέρων.

Είναι γεγονός ότι, αν κάτι είναι γνήσιο και επιθυμητό ανάμεσα στους ανθρώπους, καθίσταται τελικά αναπόφευκτο να πραγματοποιηθεί. Στην περίπτωση της προσέγγισης Καθολικών και Ορθοδόξων τα πράγματα είναι ακόμη πιο εύκολα, αν λάβουμε υπόψη και τη συνδρομή της Χάρης του Θεού. Σε κάθε άλλη εξέλιξη και δη στο προσεχές μέλλον, αν δηλαδή οι επαφές εκπέσουν σε ατέρμονες, άκαρπες, ατελέσφορες, βραδείες και ψιλές συζητήσεις, δεν θα μπορούν εξάπαντος οι δυο πλευρές να επικαλούνται άλλο λόγους διακριτικής και σταδιακής προσέγγισης, καθώς θα πέφτουν τα προσωπεία, όπου υπάρχουν, και θα δίνεται εύλογη λαβή στους αντιφρονούντες να μιλάνε – πράγμα που κάνουν εξάπαντος διαχρονικά – για παιχνίδια εξουσίας και μόνο. Και τούτο είναι ανεπίτρεπτο για εν Χριστώ αδερφούς, των οποίων μέλημα (πρέπει να) είναι μονάχα η άμιλλα στην ταπείνωση και την αγάπη.

Οι μέρες είναι λίαν πονηρές και τα πράγματα συγκεχυμένα. Τούτη η αλλοπρόσαλλη πνευματική παγκόσμια ατμόσφαιρα θα επιτείνεται μέρα με τη μέρα παρά θα θεραπεύεται. Τα κριτήρια έχουν αλλοιωθεί μέσα στο χάος αυτού που καλούμε συμβατικώς μετανεωτερικότητα. Οι προφητικές και άλλες φωνές που καταφθάνουν από τα στόματα Ορθοδόξων Αγίων δεν είναι τόσο ελπιδοφόρες. Ο τελευταίος στάρετς της Όπτινα Νεκτάριος φέρεται να προφήτευσε πως «δεν θα γίνει ένωση των Εκκλησιών προ της Δευτέρας Παρουσίας». Από την άλλη ο σύγχρονός μας όσιος Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης έλεγε πως «όσο πλησιάζει κάποιος την αλήθεια, έρχεται στην Ορθοδοξία. Και μια μέρα όλοι θα γίνουν Ορθόδοξοι».

Η προσέγγιση της «σιβυλλικής» τούτης φράσης δεν είναι εύκολη. Ίσως εννοεί πως θα γίνουν άπαντες μια Εκκλησία στο τέλος, στα Έσχατα, στην κοινή ανάσταση. Η νυν Εκκλησία, ωστόσο, δεν θα πάψει ποτέ να εύχεται, να αγωνιά και να μάχεται για το ποθούμενο: την εν Χριστώ ένωση του παντός. Η όποια αισιοδοξία της απορρέει εξάπαντος από το ιστορικό και μυστηριακό δεδομένο της έκχυσης του Πνεύματος κατά την Πεντηκοστή, που γιορτάζουμε τις μέρες τούτες. Η προσευχή όλων πρέπει να συνεχίζεται με ένταση: «έλθὲ καὶ σκήνωσον ἐν ἡμῖν».

<http://bit.ly/2tZbRG0>